



ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ”

ПЕДАГОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

Теодора Живкова Бахчеванова

РАЗВИТИЕ НА СЮЖЕТНО-РОЛЕВАТА ИГРА КАТО СЪВМЕСТНА ДЕЙНОСТ

ПРИ 5-7-ГОДИШНИТЕ ДЕЦА

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация

за присъждане на образователна и научна степен “Доктор”

Област на висшето образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика

Докторска програма:

Теория на възпитанието и дидактиката

(Предучилищна педагогика – Педагогически технологии в играта)

Научен ръководител:

доцент д-р Галена Иванова

Пловдив 2021

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита пред научно жури на разширено заседание на катедра „Предучилищна педагогика“ към Педагогически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ на 26. 03. 2021 г.

Дисертационният труд се състои от: заглавна страница, съдържание, увод, три глави, заключение и изводи, справка за приносите, библиография, списък с публикациите по темата, приложения и декларация за оригиналност. Той е с общ обем от 248 страници. Основният текст на дисертационния труд съдържа 227 страници, в които 24 таблици и 72 фигури. Текстът съдържа и 10 страници библиографска справка, включваща 110 литературни източника, от които 55 източника на кирилица, 50 източника на латиница и 5 интернет ресурса, както и 9 страници приложения, списък с публикациите по темата и декларация за оригиналност.

Защитата на дисертационния труд ще се проведе на 16. 06. 2021г. от 13:00 часа в заседателната зала на II етаж на нова сграда на ПУ „Паисий Хилендарски“, бул. „България“ № 236 на открито заседание пред научно жури в състав – проф. д-р Мария Баева, проф. д-р Весела Гюрова, доц. д-р Галена Иванова, доц. д-р Симо Иванов, доц. д-р Рени Христова – Коцева, назначено от Ректора на Пловдивски Университет „Паисий Хилендарски“.

Материалите по защитата са на разположение на интересующите се в библиотеката на Педагогически факултет на Пловдивски Университет „Паисий Хилендарски“.

Авторефератът е публикуван в сайта за развитие на академичния състав на Пловдивски Университет „Паисий Хилендарски“ – www.procedures.uni-plovdiv.bg

Автор:

Теодора Живкова Бахчеванова

Заглавие:

Развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност при 5 –7- годишните деца

Съдържание

Обща характеристика на дисертационния труд	4
Актуалност на проблема и мотиви за избор на темата.....	4
Структура и основно съдържание на дисертационния труд.....	4
Глава първа. Теоретичен обзор.	5
1.1. Играта в живота на детето	5
1.1.1. Играта в съвременното предучилищно образование	5
1.1.2. Значение на играта за развитието на децата	5
1.1.3. Видове игри и мястото на сюжетно-ролевата игра в системата от игри.....	6
1.2. Сюжетно-ролевата игра в живота на децата от предучилищна възраст	6
1.2.1. Характерни особености	6
1.2.2. Структура и етапи на развитие	7
1.3. Проблемът за съвместната дейност в психолого-педагогическата литература.....	7
1.3.1. Характеристика на съвместната игрова дейност на 5-7-годишните деца	8
1.3.2. Формиране на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност	8
Глава втора. Дизайн на дисертационното изследване.	8
2.1. Постановка на проблема	8
2.2. Обект и предмет на изследването	9
2.3. Цел, задачи и хипотези на изследването	9
2.4. Изследователски методи и инструментариум	10
2.4.1. Дизайн на констатиращ експеримент	10
2.4.2. Дизайн на формиращ експеримент	10
2.4.3. Дизайн на контролен експеримент	11
2.4.4. Диагностичен инструментариум.....	11
2.5. Технологичен модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност при 5-7-годишните деца	11
2.5.1. Теоретична обосновка на модела	11
2.5.2. Структура на модела	11
2.5.3. Цел, принципи и аспекти на модела	12
2.5.4. Специфика при прилагането на модела във формиращия експеримент	14
Глава трета. Резултати от емперичното изследване.	15
3.1. Резултати от констатиращ експеримент	15
3.2. Резултати от формиращ експеримент	24
3.3. Резултати от контролен експеримент	26
Заключение и изводи	36
Справка за приносните моменти на дисертационния труд	38
Публикации по темата	39

Обща характеристика на дисертационния труд

Актуалност на проблема и мотиви за избор на темата

Играта за децата е проява на тяхната съзнателна дейност и е начинът, по който те отразяват своя социален и познавателен опит. В нея те общуват, развиват способностите си, формират характера си. В хода на игровата дейност се създават оптимални условия за разгръщане на взаимодействията и сътрудничество между децата, стимулира се развитието на личностни качества и познавателните способности в условията на съвместност – децата си помагат взаимно в хода на различните типове игри.

Изложеното по-горе насочи и нашия изследователски интерес към допълването и разкриването на нови възможности за разгръщане на игровата дейност в нейната форма на съвместна сюжетно-ролева игра и очертаване на параметрите на педагогическата подкрепа за случване на съвместността и самостоятелността като характеристики на този тип игри при децата от предучилищна възраст.

Това определи и целта на дисертационното ни проучване: *Създаването на технологичен модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност при 5–7-годишните деца и установяване на неговата ефективност.*

Структура и основно съдържание на дисертационния труд

За постигането на поставената цел дисертационният труд е структуриран в увод, три глави, заключение и изводи, справка за приносните моменти, библиография и приложение. Той е с общ обем от 248 страници, от които 227 са основен текст, в който са включени 24 таблици и 72 фигури, 10 страници библиография, 9 – приложения, списък с публикации по темата и декларация за оригиналност. По темата са използвани 110 източника, от които 55 източника на кирилица, 50 източника на латиница и 5 интернет ресурса.

В **увода** е мотивирана актуалността на дисертационната проблематика като е очертано значението на игровата дейност, която благоприятства възприемането на обектите от средата около детето от различни позиции, а на определен етап детето достига до разбирането за съществуването на различни гледни точки, открива съществуването на различен смисъл на конкретната ситуация, в която то е участник. Това улеснява социалното и когнитивното развитие на детето към края на предучилищна възраст и усвояването от него на умения да приема, разбира, оценява и да се съобразява с позицията на другите деца.

В **първа глава** е представен аналитичен обзор на изследванията в областта на развитието на сюжетно-ролевата игра и съвместната дейност. Представени са позициите

на различни автори, разглеждащи проблеми свързани с развитието на играта и на съвместната дейност.

Във **втора глава** е описан дизайнът на изследването и в нея са определени обект, предмет, хипотези и задачи на изследването. Изведена е обосновката на основните понятия в теоретичния модел на проучването, посочени са методите и са описани структурно и съдържателно етапите на педагогическия експеримент, изследователският инструментариум с прилежащите му критерии и показатели, както и спецификата при прилагането на модела във формиращия експеримент.

В **трета глава** са представени и анализирани резултатите от проведения педагогически експеримент. Обобщени са изводите от проведеното дисертационно проучване и са описани научните приноси за теорията и практиката.

ГЛАВА ПЪРВА

Теоретичен обзор

1.1. Играта в живота на децата – в този параграф се разглежда мястото на играта в живота на децата и в съвременното предучилищно образование. Очертава се значението на играта за развитието на децата, видовете игри и мястото на сюжетно-ролевата игра в системата от игри, нейните характерни особености, структура и етапи на развитие.

1.1.1. Играта в съвременното предучилищно образование

В тази част на дисертацията се разглеждат съвременните тенденции в педагогическата практика, които са свързани с ориентацията към обогатяване и развитие на детската личност при отчитане на ключовите европейски компетенции в детството. Едни от основните компетенции, които децата трябва да изградят в тази възраст, са:

1. Социални компетенции за интегриране с другите – диалог, толерантност;
2. Поведенчески компетенции за ориентиране в света и обществото;
3. Когнитивни компетенции за учене и изграждане на готовност за училище.

В съвременната наука се приема, че организацията на дейностите в предучилищното образование и реализацията на горепосочените следва да се осъществява при осигурена среда за учене чрез игра, съобразена с възрастовите тенденции в развитието на децата.

1.1.2. Значение на играта за развитието на децата

В тази точка играта е разгледана и определена за детето като водеща дейност въз основа на концепциите на Л.С. Виготски, Д. Елконин, А. Леонтиев, Л. Венгер, Е. Петрова и др. Теоретичната рамка на играта като концепт и нейното значение е разширена и от постановките за:

– играта като вътрешно мотивирана дейност, иницириана доброволно от децата, доброволна, самостоятелна дейност (J. Brunner; C. Garvey, T. Bruce, M. Kalliala);

– като пространство за среща на различни културни интереси и дискурси и тяхното приемане от членове на групата и за социално включване (B. Davies, B. Thorne, S. Danby, C. Baker, E. Петрова, Д. Димитров, Г. Иванова, Л. Коломийченко, Е. Събева и др.).

за развитие на социални умения в контекста на игровата дейност (K. Berger, R. Thompson, L. Berk, D. DeKroon, K. Flannery, M. Watson, K. Galyer, I. Evans, L. Craig-Unkefer, A. Kaiser; C. Rogers, J. Sawyers)

– играта и нейното значение за социалното, познавателно, умствено развитие (L. Kohlberg, C. Garvey, Л. Пенева);

– играта и субективното преживяване на щастие от децата (J. Singer);

– проблеми, свързани с развитието на играта (G. Creasey, P. Jarvis, L. Berk).

1.1.3. Видове игри и мястото на сюжетно-ролевата игра в системата от игри

В този параграф са представени теоретичните възгледи за развитието и изменението на играта като детска дейност, която преминава от по-прости към по-сложни форми, в зависимост от мисленето на децата (J. Piaget, L. Vygotsky, S. Smilansky) или на социалните взаимодействия, които те съвместно осъществяват с възрастния или връстниците си (M. Parten, C. Howes). Разгледани са различни идеи за диференциране на видовете игри (C. Garvey, Д. Елконин, П. Саморукова, Г. Пиръв). Към тези класификации са разгледани и анализирани идеите на Д. Димитров, Г. Иванов и И. Миленски, чиито изследователски интерес е насочен в областта на развитието на играта.

1.2. Сюжетно-ролевата игра в живота на децата от предучилищна възраст

В този параграф се прави дефиниция на сюжетно-ролевата игра, очертават се нейните характерни особености, структура, етапи на развитие и способности за построяване.

1.2.1. Характерни особености – тук е обоснована терминологичната рамка на означаване на творческата игра в концепциите на Ж.Пиаже и Д.Елконин и техните последователи съответно като *символична* и *сюжетно-ролева*. При означаването на този тип игри функционират и други понятия като: *драматична игра* (S. Smilansky и L. Shefatya) обоснована чрез „детето влиза в роля; то се преструва на някой друг“; *социална игра* (Farver, J., Y., Shin). От направения анализ ние приемаме термина *сюжетно-ролева игра*, основавайки се на основните структурни компоненти, които имат значение за нейното развитие.

1.2.2. Структура и етапи на развитие на сюжетно-ролевата игра

В тази точка са разгледани основни структурни единици на сюжетно-ролевата игра и като такива се посочват: *игров замисъл; игрова роля; игров сюжет; въображаема ситуация; игрови действия; игрови взаимодействия; игрово съдържание; игрови правила* (Д. Димитров, Н. Витанова, С. Иванов, Г. Иванова и др.). Като определящи структурни компоненти се извеждат комбинация от няколко: *сюжет, игров замисъл, роля*, които са водещи и за сюжетостроенето (С. Иванов, Д. Димитров, Г. Иванова) и за развитието на сюжетно-ролевата игра (В. Гюрова, Н.Витанова, М. Якова).

В тази част на дисертацията са разгледани още етапите в развитието на сюжетно-ролевата игра (Р. Broadhead, С. Иванов и др.) и основните способности за построяване на играта (Г. Иванова и др.).

1.3. Проблемът за съвместната дейност в психолого-педагогическата литература

Тук са разгледани основните характеристики на съвместната дейност и са изведени основните признаци, определящи сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност:

- осъзнаване от участниците на собственото си участие като част от цяло (Е. Дубовская);
- взаимодействие в общо пространство с насоченост към обща цел, резултат, мотив (А. Журавлев, Е. Коротаева, Г. Козиминова).
- съвместни действия и комуникация (С. Николаева, А. Журавлев, Е. Коротаева, Г. Козиминова).
- разпределяне на действията и взаимодействия (С. Николаева, А. Петровский, В. Ярошенский, И. Рудковская)
- обединяване и координация – съществуване на взаимодействия и взаимоотношения при подчертаването на емоционалното сътрудничество между участниците (И. Рудковская, Е. Шиянов).

Разгледани са и характеристиките на формите на социално функциониране *кооперация и конкуренция*, които намират проявление в съвместната дейност.

Сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност предполага протичането на различни форми на взаимодействие и общуване, част от които са протичащите комуникативни актове (В. Гюрова).

Тази многоплановост при определянето на съвместната дейност е констатирана от М. Баева, която обобщено извежда характеристиките на взаимоотношенията между участниците в хода на съвместната игра. Те са избирателни и имат различен характер: *собственоличностни; оценъчни; делови* и са типизирани на *функционално-ролеви, емоционално-оценъчни, личностно-смысловни*.

1.3.1 Характеристика на съвместната игрова дейност на 5–7-годишните деца

В този параграф са описани особеностите на съвместната дейност при 5–7-годишните деца, за които тя е реална основа за овладяване на социални умения и условие за развитие както на цялата група, така и на отделните индивиди, участващи в дейността. Участието на децата като субекти в процеса на съвместната игрова дейност е обусловено от активната им позиция в дейността.

1.3.2. Формиране на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност

В тази част са анализирани различни виждания за възможностите за развитието на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност (Е. Петрова, Г. Иванова, А. Журавлев, Н. Краснощекова, S. Mateus) и са очертани етапите, през които преминава това развитие (Н. Михайленко, Н. Короткова, С. Каранешева и др). Подчертана е ролята на метакомуникацията (К. Гарви, Н. Anderson, Г. Иванова, Н. Короткова) – „покрачково планиране“, на равнището на интересубективност (С. Brennan, G. Stahl, С. Brennan, С. Trevarthen, Е. Matusov и др.) и съвместния фокус (А. Goncu).

ГЛАВА ВТОРА

Дизайн на дисертационното изследване

2.1. Постановка на проблема

Спецификата на сюжетно-ролевата игра се изразява в това, че в нея децата отразяват света на възрастните в зависимост от своя познавателен и социален опит и по начина, по който те го възприемат.

Психологическата сложност на съвместната сюжетно-ролева игра е свързана с взаиморазбирането на партньорите, участващи в играта, и от това доколко замисълът им се реализира. Умението децата да построят такава игра отразява тяхната способност да познават, да общуват, да се съгласуват, да се съобразяват и приемат позицията на партньорите в процеса на взаимодействието си с тях.

Развитието на сюжетно-ролевата игра не достига своите върхове в рамките на игровата дейност на децата от предучилищна възраст и това изисква осъществяването на формираща работа от страна на педагога в тази насока. Това предизвика и насочи нашия изследователски интерес към разработването на теоретико-приложен модел за развитие на сюжетно ролевата игра на етапа на разгръщащата се съвместност или като съвместна дейност.

2.2 . Обект и предмет на изследването

Обект на настоящото изследване е сюжетно-ролевата игра на 5–7-годишните деца.

Предмет на изследването е процесът на обособяването и развитието на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност на етапа на съвместното сюжетостроене.

2.3 . Цел, задачи и хипотези на изследването

ЦЕЛ на настоящия дисертационен труд е създаването на технологичен модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност при 5–7-годишните деца и установяване на неговата ефективност.

ЗАДАЧИ на експерименталното изследване: В съответствие с целта са разработени следните задачи:

1. Теоретично проучване на същността и характеристиките на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност.
2. Разработване на технологичен модел за стимулиране обособяването и развитието на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност.
3. Изследване ефективността на разработения технологичен модел по отношение на обособяването и развитието на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност на етапа на съвместното сюжетостроене.
4. Анализирание и обобщаване на резултатите от приложението на технологичния модел и формулиране на препоръки за практиката.

ХИПОТЕЗИ:

Хипотеза (H₀): Допускаме, че ако се приложи модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност, това няма да доведе до нейното разгръщане като самостоятелна практика на децата.

Хипотеза (H₁): Допускаме, че ако се приложи модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност, то това ще доведе до нейното разгръщане като самостоятелна практика на децата.

Хипотеза (H₂): Допускаме, че ако се приложи модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност, това ще доведе до нейното разгръщане и ще подпомогне обогатяването на играта на етапа съвместното сюжетостроене.

2.4. Изследователски методи и инструментариум

Тук са представени основните методи, които са приложени за анализиране, констатиране и формиране на умения, свързани с развитието на сюжетно-ролевата игра. Те са:

- **Теоретично проучване** на специализирана литература във връзка с изследвания проблем, чиято цел е анализиране на съществуващи изследователски програми и разкриване на съдържателните характеристики на понятийния апарат.
- **Анкета** – методът бе приложен, за да се проучи мнението на практикуващи педагози за актуалното състояние и тенденциите, които се констатира в появата и развитието на сюжетно-ролевата игра.
- **Педагогическо наблюдение** – наблюдението като научен метод се прилага в неговата систематична форма, за чието провеждане са разработени и приложени система от критерии и показатели.
- **Педагогически експеримент** – прилага се в неговите три етапа: констатиращ, формиращ и контролен.
- **Тестове:**
 - Диагностичен тест за определяне на етапа на развитие на играта в социалния континуум на П. Бродхед (2004) - *Social Play Continuum (SPC)*;
 - Скала за оценка на равнището на развитие на взаимодействието и уменията за разгръщане на съвместната игра на Дж. Фантузо (2000) – *Penn Interactive Peer Play Scale (PIPPS)*;
 - Скала за оценка на игровото взаимодействие и уменията за разгръщане на съвместната игра на Г. Иванова.
- **Статистически методи за обработка на емпирични данни** - приложен софтуер SPSS19.0, с който се обработват получените емпирични данни и се проверяват издигнатите хипотези. За целите на анализа са използвани методи:
 - на описателната статистика – честотно разпределение, статистически величини;
 - за проверка на надеждността на скалите – алфа на Кронбах;
 - за проверка на хипотези и за проверка за нормалност на разпределението – тест на Шапиро-Уилк.

В параграф **2.4.1. Дизайн на констатиращ експеримент** са посочени целта и основните задачи за този тип експеримент, както и методите, които са приложени за констатация на емпиричните данни.

В параграф **2.4.2. Дизайн на формиращ експеримент** са посочени целта и основните задачи на формиращия експеримент. Описан е и инструментът за измерване и фиксиране на динамичната промяна в развитието на сюжетно-ролевата игра през система от критерии и показатели.

В параграф **2.4.3. Дизайн на контролен експеримент** са посочени целта и основните задачи за този тип експеримент, както и методите, които са приложени за установяване и фиксиране на емпиричните данни.

В параграф **2.4.4 Диагностичен инструментариум** са описани подробно използваните диагностични тестове с прилежащите им критерии и показатели.

В параграф **2.5. „Технологичен модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност при 5–7-годишните деца“** са включени три подточки:

2.5.1 Теоретична обосновка на модела

В този параграф са разгледани и съдържателно определени теоретичните параметри на модела. Посочени са различни авторски анализи и постановки, според които са дефинирани основните понятия, включени в модела.

2.5.2. Структура на модела

В този параграф са посочени структурните компоненти на модела за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност при 5–7-годишните деца (виж фиг. №1):

- Общуване (комуникация);
- Метакомуникация;
- Съвместен фокус;
- Взаимодействие;
- Интерсубективност.

Представена е и дефинитивната рамка на изведените компоненти, според която ние ги интерпретираме и прилагаме при създаването на модела:

Общуването се изразява в обмен на информация между партньорите в игровата дейност и използването на речеви средства за осъществяване на ролеви взаимодействия във вербален план.

Метакомуникацията е онази вторична комуникация между участниците в игровата дейност, чрез която те се договарят, планират и уточняват действията, които предприемат или следва да осъществяват. Речевите комуникативни актове не са единствено ролеви, а могат да бъдат и по повод координиране на взаимодействията. Също така разглеждаме метакомуникацията и като способ за съгласуване в играта.

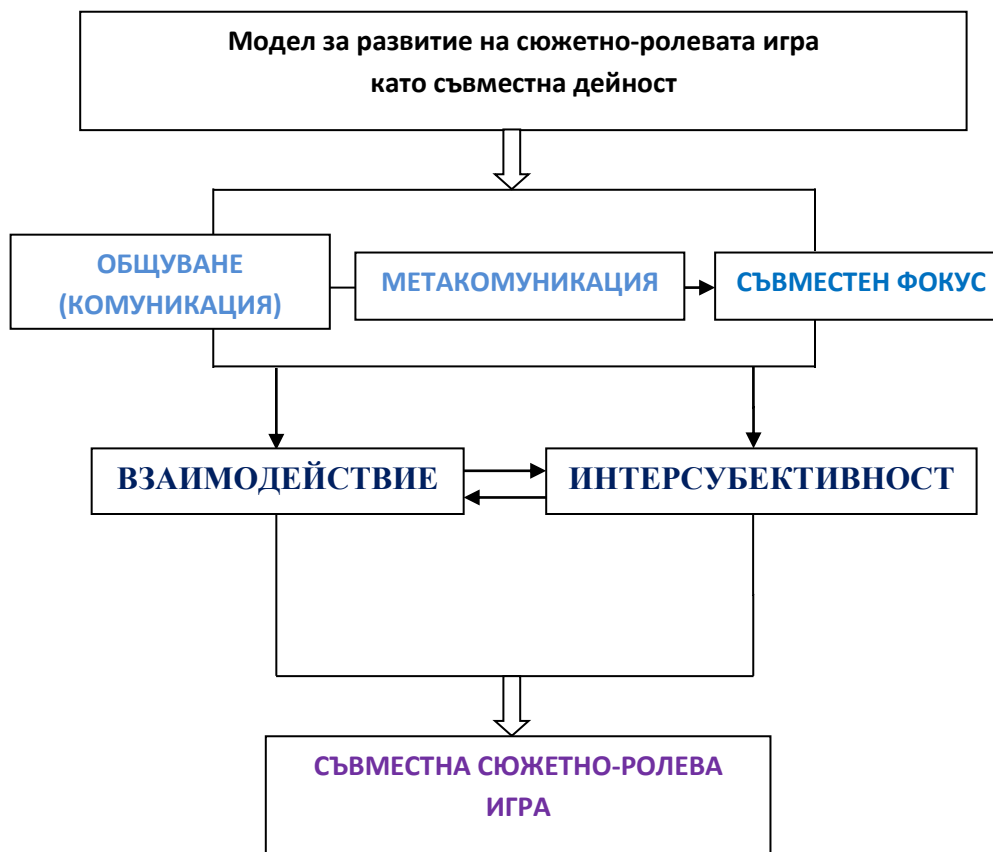
Съвместният фокус ние възприемаме като насоченост на вниманието на участниците към обща цел и механизъм за постигане на интерсубективност.

Взаимодействието в играта от една страна се изразява в поэтапното разгръщане на различните равнища на построяване на играта, а от друга страна се изразява в поведението

на децата при реализирането на игровата дейност и прилагането от тях на специфични умения, необходими за обогатяването и поддържането на игровата дейност.

Интерсубективността се изразява в постигането на взаиморазбиране между партньорите в игровата дейност чрез преодоляването на техните субективни позиции (т.е. личното възприемане, оценяване на идеите, мислите, разбиранията на отделните участници) и признаването на субективността на другите (допускането и приемането на други гледни точки и разбираня), което позволява междуличностен синхрон при взаимодействието на партньорите в игровата дейност.

Фиг. №1. Компоненти на модела за развитие на СРИ като съвместна дейност



2.5.3. Цел, принципи и аспекти на модела

Моделът е насочен и следва два основни **принципа** относно развитието на играта като съвместна дейност:

1. Постигане на интерсубективност, изразяваща се в осъществяването на съвместен фокус между участниците в дейността при прилагането на споделени знания и идеи за осъществяване на игрова дейност и нейното координиране.

2. Активност при осъществяването на взаимодействие в по-високите етапи на развитие на играта и подобряване на уменията за общуване, метакомуникация и постигане на консенсус при разгръщане на игровия сюжет.

От тези позиции се определя и **целта** на модела: да предложи система от игрови похвати за формиране и овладяване на специфични игрови и социални умения – за общуване, за взаимодействие в играта, за взаиморазбиране с партньорите и постигане на съвместен фокус за достигане до етапа на съвместното сюжетостроене.

При прилагането на модела се диференцират два аспекта:

- *процесуален* – обхваща процеса на формиращата работа.
- *контролно-оценъчен* – проследяващ измененията в хода на осъществяваната сюжетно-ролева игра в посока на постигане на съвместната самостоятелна игрова дейност на децата. Служи за проверка на постиженията на децата при развитието на играта и усвояването на специфични умения спрямо четири **критерия**: *умения за игрово взаимодействие; умения за развитие на игровото съдържание; умения за общуване и метакомуникация; умения за осъществяване на съвместен фокус.*

За осъществяването на процесуалният аспект от модела са формулирани 4 основни **задачи**:

1. Развитие на уменията за осъществяване на игрово взаимодействие.
2. Развитие на уменията за общуване, изразяващо се като вербална и невербална комуникация между участниците в дейността, за осъществяване на ролевите взаимодействия.
3. Развитие на уменията за метакомуникация в играта.
4. Формиране на умения за изграждане на съвместен фокус между децата, произхождащ от техните знания за обществените явления и познавателната им култура.

Очакван резултат от изпълнението на задачите е постигането на *взаиморазбиране (интерсубективност)* между участниците в игровата дейност, което е необходимо за разгръщането на играта като съвместна дейност в нейните най-сложни етапи на развитие.

При формиращата работа на педагога за решаването на поставените задачи в модела са използвани следните **повхвати**:

- Образци на игрови умения, свързани с конкретна роля.
- Образци на игрови действия.
- Образци на ролеви диалози, контекстуално свързани с конкретна тема или роля.
- Ролева инсценировка като речеви образци – показ на ролеви взаимодействия във вербален план.
- Беседа.
- Разкази на децата и разказ на педагога.
- Сюжетно-ролеви игри по различни тематични сюжети по обществени теми.
- Сюжетно-ролеви игри по художествени произведения.

- Сюжетно-ролеви игри по компютърни игри.
- Сюжетно-ролеви игри с пренос на роля/роли от игра драматизация.
- Сюжетно-ролеви игри по сюжети, измислени от децата – „игра измислица“.

2.5.4. Специфика при прилагането на модела във формиращия експеримент

Моделът включва 16 примерни теми за игра, при организацията на които се прилагат различни похвати или комбинация от похвати от описаните по-горе. Сюжетно-ролевите игри следват определена последователност, тъй като всяка една от тях има за цел формирането на конкретни специфични умения и достигането на развитие на съвместното сюжетостроене в игровата дейност на децата.

Последователността от действия при организацията на игрите е следва няколко стъпки:

1. Обогаляване познавателната култура и затвърждаване знанията на децата;
2. Прилагане на педагогически средства при формирането на уменията за развитие на сюжетно-ролевата игра;
3. Избор на тема в колективно обсъждане с децата;
4. Представяне на идеи за развитие на сюжетната линия от педагога и децата;определяне на ролите съвместно с децата;
5. Проектиране на игровото пространство спрямо игровите обединения;
6. Частично моделиране на игрови действия/взаимодействия, свързани с темата;
7. Уточняване на сюжетните (под)звена и разпределяне на ролите;
8. Насърчаване към игрова дейност.

За всяка от предложените теми са описани уменията, които се развиват и прилаганите педагогически похвати. Всяка игра от 16-те предложени е описана в структурирана форма спрямо:

- Водещи цели – изразяват се във формирането и развитието на специфичните умения за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност. Всяка игрова тема е насочена към конкретни умения.
- Игрови роли – игровите роли, които са характерни за игровата тема.
- Игрови взаимодействия – взаимодействията от позицията на приетите роли (между една или няколко основни роли, между основна и допълнителна или няколко основни и няколко допълнителни роли).
- Материали за игра.
- Средства и похвати за развиване уменията на децата.
- Последователност – стъпките при осъществяването на формиращата работа за придобиване или затвърждаване на вече придобити знания и умения, обогатяване познавателната култура на децата и насърчаване към самостоятелна игрова дейност.
- Организационен момент – ходът на формиращата работа.

- Непосредствена игрова дейност – прилагането на вече придобитите знания и опит от децата в самостоятелната им игрова дейност и реализирането на игровите сюжети.

Даден е и подробен календар за провеждането на всяка една от игрите за периода на провеждане на формация експеримент от октомври 2018 г. до май 2019 г.

Сюжети по обществени теми, отразяващи взаимодействия от социалния свят:

Месец октомври: Тема „Сладкарница“; Тема „Стилистичен център“;

Месец ноември: Тема „Пожарникари“; Тема „На кино“;

Месец декември: Тема „Полицейско отделение-паспортна служба“; Тема „Здравни служители“;

Месец януари: Тема „Един ден в мола“; Тема „На летището“;

Сюжети от литературни произведения, приказки, детски филми, компютърни игри:

Месец февруари: Тема „Балът на Пепеляшка“; Тема „Снежанка и седемте джуджета“;

Месец март: Тема „Замръзналото кралство“; Тема „Супер Марио“;

Сюжети, измислени от децата:

Месец април: Тема „В света на вълшебните приказки“, Тема „Корабокрушение“

Месец май: Тема „Машина на времето“; Тема „Пътуване до космоса“;

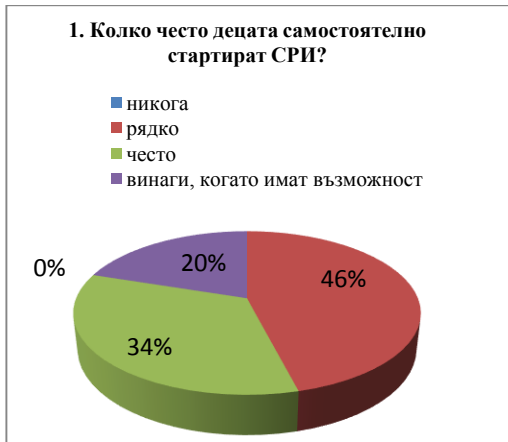
ГЛАВА ТРЕТА

Резултати от експерименталното изследване

3.1. Резултати от констатиращ експеримент

- **Резултати от анкетното проучване** - за събиране на информация относно мнението на практикуващи предучилищни педагози за интересите на децата и проблемите, които възникват при развитието на сюжетно-ролевата игра, проведехме анкета с 50 детски учители, работещи в град Пловдив и областта. Анкетата включва 6 въпроса, всеки от които предлага няколко опции за избор на отговор. Получените резултати използваме като ориентир при разработването на модела за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност. Резултатите от анкетата са представени на фигури №2, №3, №4, №5, №6 и №7.

Фиг. №2 Отговори на въпрос №1



Фиг. №3 Отговори на въпрос № 2



Фиг. №3 Отговори на въпрос №3



Фиг. №4 Отговори на въпрос № 4



...

Фиг. №6 Отговори на въпрос №5



Фиг. №7 Отговори на въпрос № 6

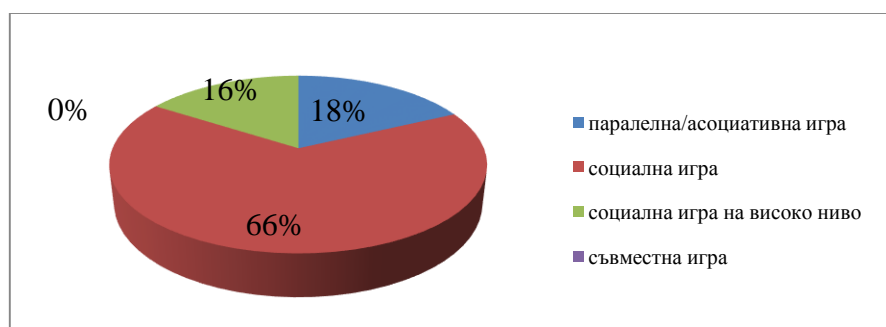


- **Резултати от педагогическото тестиране**

Резултати за развитие на играта по социалния континуум на П. Бродхед – експериментална група

Резултатите от диагностиката по теста на П. Бродхед показват, че в експерименталната група действията и взаимодействията в сюжетно-ролевата игра се разпределят по следния начин: 18% преобладават в област паралелната игра, 66% – в област социалната игра, 16% – в област социална игра на високо ниво и 0% – съвместна игра, което показва, че сюжетно-ролевата игра на децата в тази група се развива на етап социална игра (виж фиг. №8).

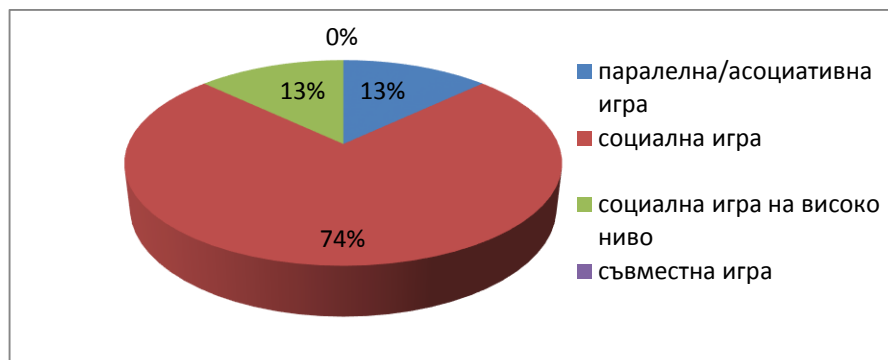
Фиг. №8 Развитие на играта по социалния континуум на П. Бродхед за експерименталната група за констатиращ етап.



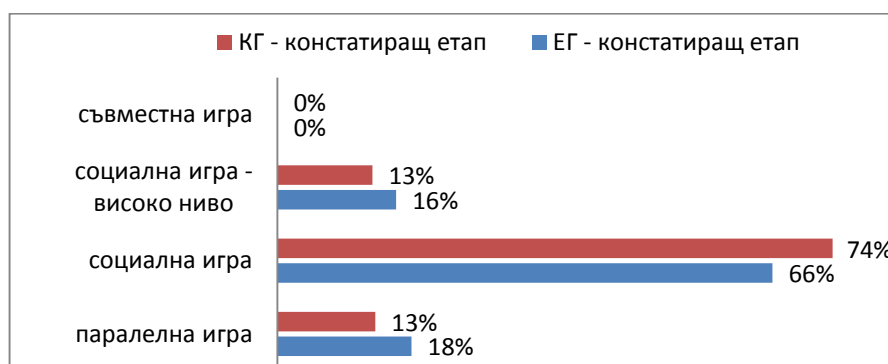
Резултати за развитие на играта по социалния континуум на П. Бродхед – контролна група

От наблюдаваните актове в рамките на сюжетно-ролевата игра на децата в контролната група, са изведени следните резултати: средно за всички деца в контролната група, 13% преобладават в областта на паралелната игра, 74% преобладават в областта на социалната игра, 13% се отнасят към областта на социална игра на високо ниво и 0% за съвместна игра, което определя сюжетно-ролевата игра на децата от тази група като игра, в област на развитие социална игра (виж фиг. №9). Фигура №10 представя сравнение на резултатите от експерименталната и контролната група.

Фиг. №9 Развитие на играта в социалния континуум по П. Бродхед за контролната група за констатиращ етап



Фиг. №10 Сравнение на резултатите от теста на П. Бродхед за експерименталната и контролната група за констатиращ етап



Резултати от оценка на взаимодействието в играта по скалата на Дж. Фантузо

За да съберем данни за равнището на развитие на взаимодействието между децата от експерименталната група беше проведено педагогическо наблюдение на тяхната сюжетно-ролева игра по теми, инициирани от тях в тяхното свободно време в детската градина. За всеки от петнадесетте подкритерия, включени в скалата се направи оценка на поведението на всяко от децата от контролната и експерименталната група.

Проверихме надеждността на скалата на Дж. Фантузо с алфа на Кронбах. Получи се надеждност 0,694, което е много добра надеждност за практически цели. Ако се премахне айтъм 10 (*Затруднено е при преминаването от една дейност към друга*) надеждността ще се промени на 0,74. Направи се проверка за нормалност на разпределенията по метода на Шапиро-Уилк. Получиха се следните резултати посочени в таблица №1. За всеки критерий и скалата са изчислени и описателните статистики за констатиращия етап, които са посочени в таблица №2.

Таблица №1. Тестове за нормалност на разпределенията на резултатите от критериите и скалата за констатиращ етап

Скала	Shapiro-Wilk	
	Статистика	Sig. (значимост)
разпадане	0.916	0.000 (разпределението не е нормално)
прекъсване	0.946	0.001 (разпределението не е нормално)
взаимодействие	0.916	0.000 (разпределението не е нормално)
суров бал по скалата	0.932	0.000 (разпределението не е нормално)

Таблица №2. Описателни статистики за отделните критерии и скалата за констатиращ етап

Скала	Минимално	Максимално	Медиана	Среден бал	Стандартноо тклонение	Асиметрия	Ексцес
разпадане	1	5	2	2.16	0.978	0.763	0.19
прекъсване	1	4	2.6	2.5	0.813	-0.012	-0.683
взаимодействие	1	5	2.2	2.42	1.167	0.458	-0.664
суров бал по скалата	1	4	2.13	2.36	0.555	0.227	-0.364

Въз основа на получените резултати се направи проверка на хипотеза за равенство на резултатите по скалата за констатиращ етап между двете групи, както и по критерии. В таблица №3 и таблица №4 са дадени описателните статистики и резултатите от проверката на сравненията между двете групи контролна и експериментална за етап 1.

Сравненията са направени за скалата и за отделните критерии. Направен е и тест за хомогенност на групите. В таблица №4 в колона значимост може да се види, че тя е над 0,05 за критерий 3 и за скалата (значимостта посочена в таблицата се дели на 2 и тогава се сравнява с 0,05). Това означава, че няма статистически значима разлика между двете групи по отношение за критерий 3 – *взаимодействие* и скалата за констатиращия етап, т.е. няма разлика между контролната група и експерименталната група. Средните стойности по показателите и скалата са близки. От получените резултати се вижда, че и в двете групи рядко се осъществява взаимодействие.

За критерий 1 и 2 има статистически значима разлика между двете групи, където при експерименталната група се наблюдават по-високи средни стойности по критерий 1 – *разпад* и критерий 2 – *прекъсване* на играта. Това означава, че в двете групи често се наблюдава разпадане или прекъсване на играта като в експерименталната група това се случва с по-голяма честота, отколкото в контролната група.

Таблица №3. Описателни статистики за сравненията между групите за констатиращ етап

Скала	Група	Средно	Станд. отклонение
Критерий 1	контролна	1.96	0.697
	експериментална	2.36	1.171
Критерий 2	контролна	2.28	0.788
	експериментална	2.73	0.780
Критерий 3	контролна	2.56	1.152
	експериментална	2.27	1.176
Скала на Фантузо	контролна	2.27	0.514
	експериментална	2.44	0.586

Таблица №4 Резултати по скалата на Дж. Фантузо от сравненията между групите за констатиращ етап

Скала	Статистика	Значимост (sig. (2-tailed))
Критерий 1	-1.925	0.058
Критерий 2	-2.769	0.007
Критерий 3	1.214	0.228
Скала на Фантузо	-1.518	0.133

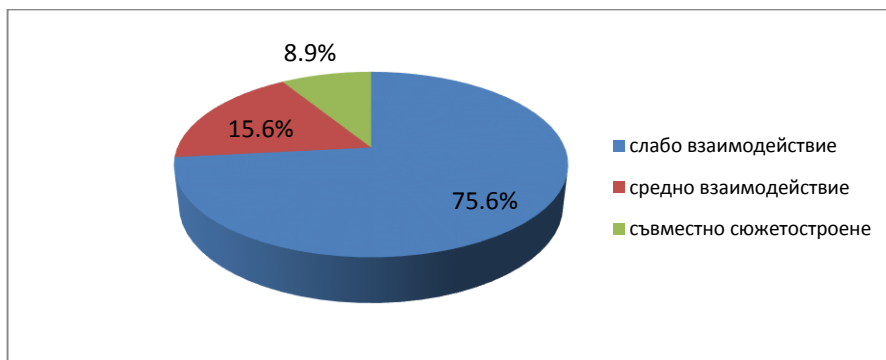
Резултати от оценка на игровото взаимодействие и уменията за разгръщане на съвместната игра по скалата на Г. Иванова

Диагностиката по скалата се осъществи на базата на педагогическо наблюдение върху сюжетно-ролевата игра на децата от експерименталната и контролната група. Анализът на резултатите и общият сбор точки, които е получило всяко от децата, показва, че нивото на взаимодействие на децата от експерименталните групи се определя, както следва:

- игра на ниво слабо взаимодействие при 75.6% от децата.
- 15.6% от групата са развили игровото взаимодействие до средно ниво;
- 8,9%, взаимодействието в играта е на ниво съвместно сюжетостроене.

Резултатите за отделните критерии и общата оценка са представени на фиг. №11

Фиг. №11. Ниво на развитие на игровото взаимодействие по скалата на Г. Иванова.

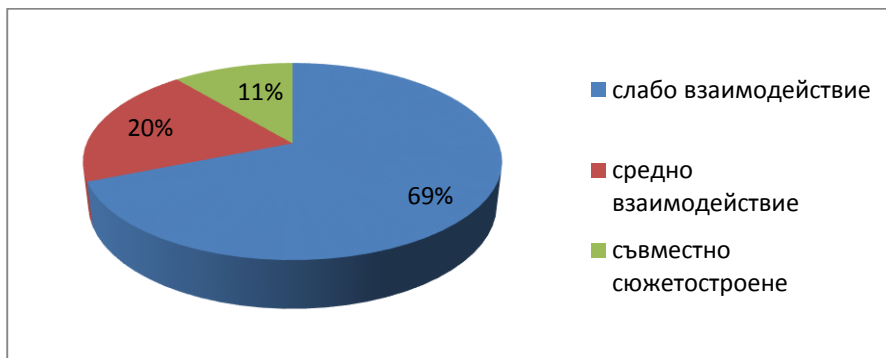


Нивото на взаимодействие на децата от контролната група се определя, както следва:

- игра на ниво слабо взаимодействие се наблюдава при 68.9% от децата
- 22.2% от групата са развили игровото взаимодействие до средно ниво;
- при 8.9% взаимодействието в играта е на ниво съвместно сюжетостроене.

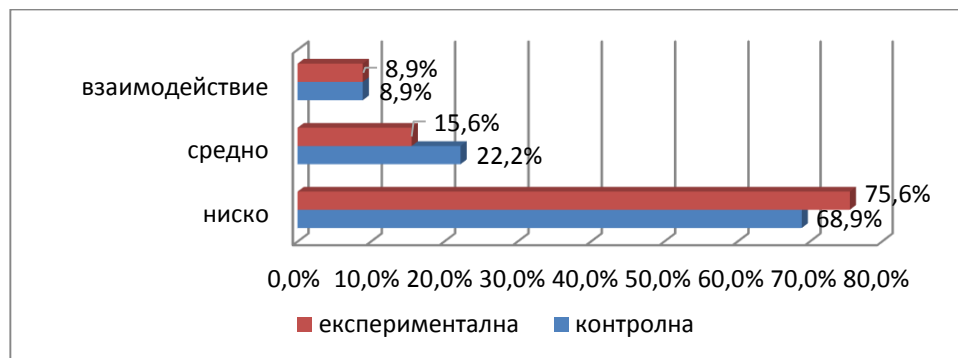
Резултатите за отделните критерии и общата оценка са представени на фиг. №12.

Фиг. №12 Ниво на развитие на игровото взаимодействие по скалата на Г. Иванова



При сравнението на резултатите на двете групи – експериментална и контролна се вижда, че двете групи имат близко разпределение по нива по скалата (виж фиг. №13). И за двете групи взаимодействие на високо ниво се наблюдава при 8.9% от децата, взаимодействието на средно ниво е при 15.6% от децата в експерименталната и 22.2% от децата в контролната група. Взаимодействието на ниско ниво е при 75.6% от децата в експерименталната и 68,9% от децата в контролната група.

Фиг. №13. Разпределение на резултатите по скала за оценка на игровото взаимодействие за констатиращ етап по нива за двете групи поотделно



Проверихме надеждността на скалата с алфа на Кронбах. Получи се надеждност 0,915, което е отлична надеждност за практически цели. Не е необходимо да се премахват айтъми от скалата. Направихме проверка за нормалност на разпределенията по метода на Шапиро-Уилк. Получиха се следните резултати посочени в таблица №5 За всеки показател и скалата са изчислени и описателните статистики за констатиращия етап, които са посочени в таблица №6.

Таблица №5 Тестове за нормалност на разпределенията на резултатите от показателите и скалата на Г. Иванова за констатиращия етап.

	Shapiro-Wilk	
	Статистика	Sig. (значимост)
Показател 1	0.866	0.00 (разпределението не е нормално)
Показател 2	0.870	0.00 (разпределението не е нормално)
Показател 3	0.769	0.00 (разпределението не е нормално)
Показател 4	0.627	0.00 (разпределението не е нормално)
Бал по скала за оценка на игровото взаимодействие	0.779	0.00 (разпределението не е нормално)

Таблица №6 Описателни статистики за отделните показатели и скалата на Г. Иванова за констатиращия етап.

Скала	Мини-мално	Макси-мално	Медиана	Среден бал	Стандартно отклонение	Асиметрия	Ексцес
Показател 1	2	9	4	4.61	1.964	0.963	0.015
Показател 2	0	11	2	3.09	2.746	1.09	0.367
Показател 3	0	6	1	1.18	1.496	1.501	1.729
Показател 4	0	3	0	0.43	0.75	1.702	2.167
Бал по скала за оценка на игровото взаимодействие	3	27	7	9.31	5.986	1.46	1.094

Направихме проверка на хипотеза за равенство на резултатите по скалата за констатиращ етап между двете групи, както и по отделните показатели. В таблица №7 и таблица №8 са дадени описателните статистики и резултатите от проверката на сравненията между двете групи контролна и експериментална за етап 1. Сравненията са направени за скалата и за отделните показатели. Направен е и тест за хомогенност на групите. В Таблица №8 в колона значимост може да се види, че тя е над 0,05 при всички скали (значимостта посочена в таблицата се дели на 2 и тогава се сравнява с 0,05). Това означава, че няма статистически значима разлика между двете групи по всички критерии за етап 1, т.е. няма разлика между контролната група и експерименталната за етап 1 по скалата.

Таблица №7 Описателни статистики за сравненията между групите за констатиращ етап

Скала	група	средно	Станд. отклонение
Показател 1..	контролна	9.29	6.040
	експериментална	9.33	6.000
Показател 2...	контролна	4.51	1.950
	експериментална	4.71	1.996
Показател 3...	контролна	3.02	2.726
	експериментална	3.16	2.796
Показател 4..	контролна	1.24	1.464
	експериментална	1.11	1.541
Скала....	контролна	1.40	0.654
	експериментална	1.33	0.640

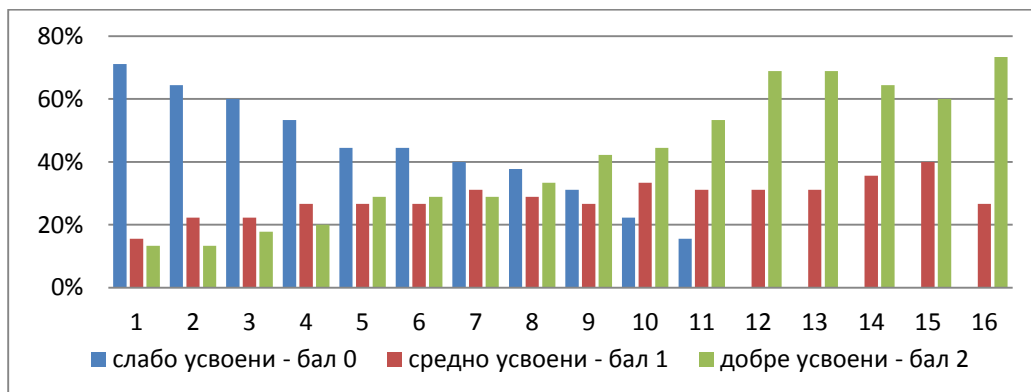
Таблица №8. Резултати от сравненията между групите за констатиращ етап

Скала	статистика	Значимост (sig. (2-tailed))
Показател 1	-.035	0.972
Показател 2	-.481	0.632
Показател 3	-.229	0.819
Показател 4	.421	0.675
Скала....	.489	0.626

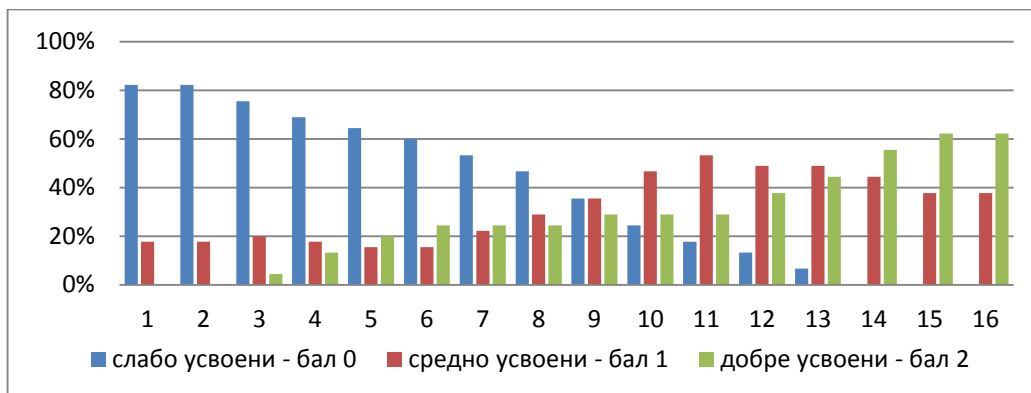
3.2. Резултати от формиращ експеримент

В рамките на *формирация експеримент* беше приложен моделът за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност при 5–7-годишните деца. Експерименталното изследване се осъществи в периода от месец септември 2018 г. до месец май 2019 г. Моделът беше приложен в експерименталната група, състояща се от 45 деца на 6–7-годишна възраст. Децата взеха участие в сюжетно-ролеви игри по 16 теми. В предварителен организационен момент, който представлява подготовка за самостоятелна игрова дейност се приложи комбинация от различните похвати, включени в модела. За бъде проследено развитието на игровото взаимодействие и уменията за осъществяване на съвместна игра, в хода на формирация експеримент се проведе педагогическо наблюдение на самостоятелната игровата дейност на децата спрямо критериите и показателите за всяко от уменията, необходими при разгръщането на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност. Динамиката в нарастването на степента на усвояване на уменията след всяка от реализираните сюжетно-ролеви игри по предложените теми е представена нагледно по-долу на фигури с №14, №15, №16, №17.

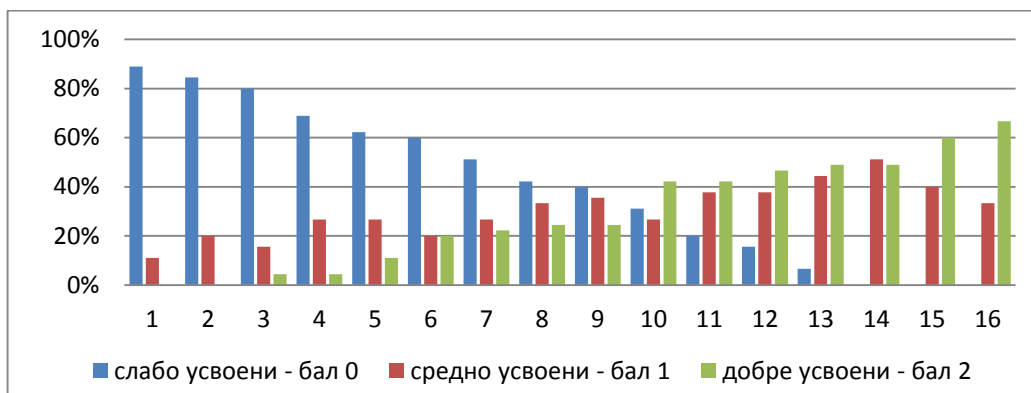
Фиг. №14 Умения за осъществяване на игрово взаимодействие в сюжетно-ролевата игра.



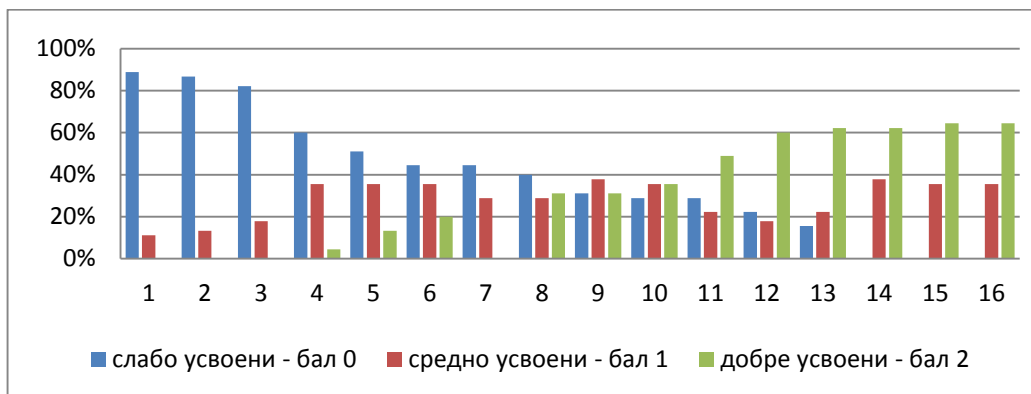
Фиг. №15 Умения за развитие на игровото съдържание в сюжетно-ролевата игра.



Фиг. №16 Умения за общуване и метакомуникация в в сюжетно-ролевата игра.



Фиг. №17 Умения за осъществяване на съвместен фокус в сюжетно-ролевата игра.



3.3. Резултати от контролен експеримент

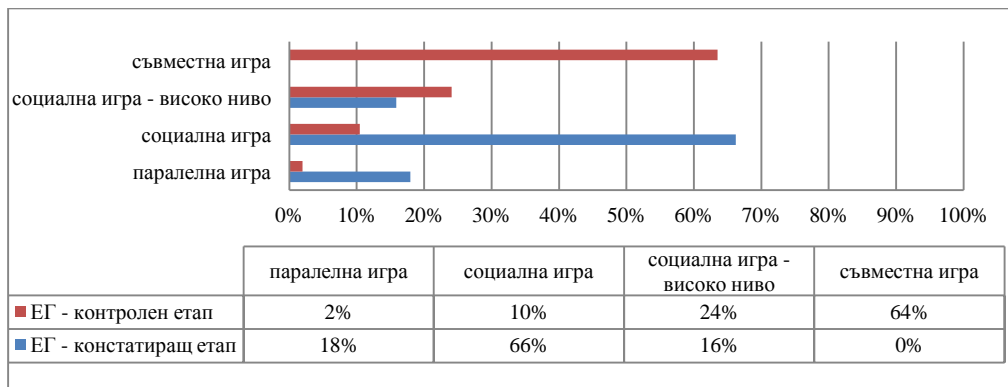
Последният етап от изследването е насочен към извършването на контролна диагностика, чрез която да се направи сравнителен анализ по отношение на усвоените от децата умения и ефективността от прилагането на модела за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност. Контролният експеримент се проведе през месец юни 2019 година. В изследването отново взеха участие децата от експерименталната (45 деца) и контролната група (45 деца) – общо 90 деца.

Резултати от контролната диагностика по П. Броудхед за експерименталната група

От получените данни може да се обобщи, че за децата от експерименталната група и от наблюдаваните актове на действия и взаимодействия, изказвания и общуване в рамките на тяхната сюжетно-ролевата игра средно 2% преобладават в областта на паралелната игра, 10% преобладават в областта на социалната игра, 24% преобладават в областта на социална игра на високо ниво и 64% за съвместна игра. Това показва, че сюжетно-ролевата игра на децата в тази група се развива в областта на съвместната игра.

При сравнението на резултатите от контролното изследване с тези от констатиращото се забелязва спад в актовете на действия и взаимодействия между децата, преобладаващи в областта на паралелната игра и социалната игра, докато действията и взаимодействията, типични за социална игра на високо ниво или съвместна игра са се завишили. Резултатите от контролната диагностика в сравнение с резултатите от констатиращата диагностика са онагледени във фиг. №18.

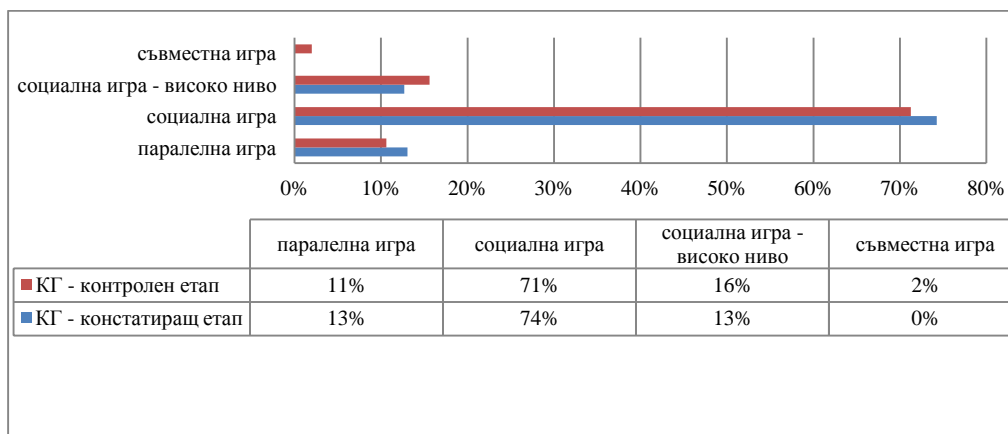
Фиг. №18 Сравнение на резултатите от констатиращ и контролен етап за експерименталната група



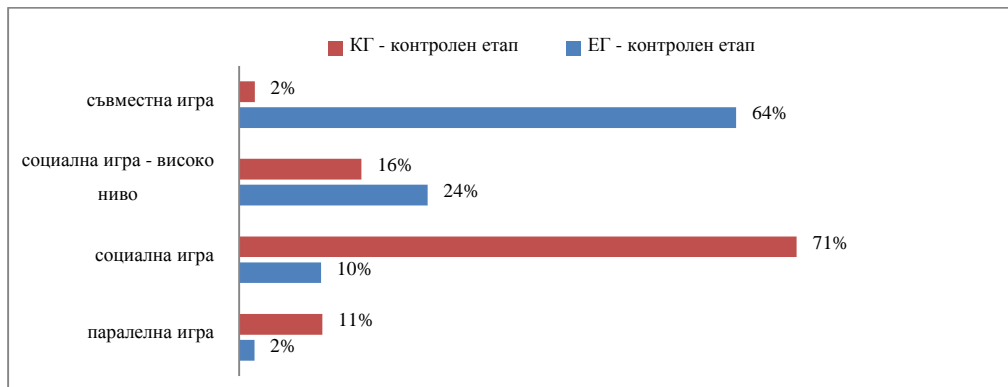
Резултати от контролната диагностика по П. Бродхед за контролната група

Получените резултати от педагогическото тестиране по социалния континуум на П. Бродхед за контролната група, в която моделът за развитие на сюжетно-ролевата игра не беше приложен, показват, че според наблюдаваните актове на действия и взаимодействия в рамките на реализираните сюжетно-ролеви игри, средно 11% преобладават в областта на паралелната игра, 71% – в областта на социалната игра, 16% – в областта на социална игра на високо ниво и 3% – в област съвместна игра, което показва, че сюжетно-ролевата игра на децата в тази група е на етап на развитие социална игра. Резултатите от контролната диагностика в сравнение с резултатите от констатиращата диагностика са онагледени в фиг. №19. Сравнени резултатите за контролната и експерименталната група са представени във фиг. №20.

Фиг. №19 Сравнение на резултатите от констатиращ и контролен етап за контролната група.



Фиг. №20 Сравнение на резултатите от контролен етап за експерименталната и контролната група.



Резултати от теста на Дж. Фантузо за определяне на взаимодействието

За събиране на данни и оценка на взаимодействието в контролната група бяха извършени наблюдения на игровата дейност по теми по избор на децата. Мотивирахме децата да участват в сюжетно-ролеви игри, по теми, чиито сюжети сами да измислят (*игра измислица*). Това бе необходимо, за да бъдат сюжетно-ролевите игри с еднаква сложност в двете групи (експериментална и контролна) и да бъде оценката максимално обективна.

Проверихме надеждността на скалата с алфа на Кронбах за контролен етап. Получи се надеждност 0,5, което е задоволителна надеждност за практически цели. Ако се премахне айтъм 10 и айтъм 13 надеждността ще се повиши над 0,5.

Направихме проверка за нормалност на разпределенията по метода на Шапиро-Уилк. Получиха се следните резултати посочени в таблица №9. За всеки критерий и скалата са изчислени и описателните статистики за контролния етап, които са посочени в таблица №10.

Таблица №9 Тестове за нормалност на разпределенията на резултатите от критериите и скалата на Дж. Фантузо за контролния етап

Скала	Shapiro-Wilk	
	Статистика	Sig. (значимост)
разпадане	0.880	0.000 (разпределението не е нормално)
прекъсване	0.906	0.00 (разпределението не е нормално)
взаимодействие	0.909	0.000 (разпределението не е нормално)
суров бал по скалата	0.945	0.001 (разпределението не е нормално)

Таблица №10 Описателни статистики за отделните критерии и скалата на Дж. Фантузо за контролен етап

Скала	Минимално	Максимално	Медиана	Среден бал	Стандартно отклонение	Асиметрия	Ексцес
разпадане	1	4	1.6	1.86	0.835	0.915	-0.049
прекъсване	1	4	1.9	2.09	0.889	0.809	0.097
взаимодействие	1	5	3.2	3	1.246	-0.193	-1.444
суров бал по скалата	2	3	2.27	2.32	0.421	0.685	-0.075

Направихме проверка на хипотеза за равенство на резултатите по скалата за контролния етап между двете групи, както и по критерии. Сравненията са направени за скалата и за отделните критерии (виж таблица №11). Направен е и тест за хомогенност на групите. В колона значимост може да се види, че тя е под 0,05 за критериите и скалата (виж таблица №12). Това означава, че има статистически значима разлика между двете групи по отношение на критериите и скалата за контролния етап, т.е. има разлика между контролната група и експерименталната. Средните стойности по показателите и скалата се различават и тази разлика е статистически значима. Средните стойности за скалата (не по отделните критерии) са по-ниски за експерименталната група, което се дължи на резултатите за критерий 1 и критерий 2, където за *разпад* и *прекъсване* на играта се наблюдават ниски средни стойности.

Таблица №11 Описателни статистики за сравненията между групите за контролен етап

Скала	Група	Средно	Станд. отклонение
Критерий 1	контролна	2.29	0.856
	експериментална	1.44	0.555
Критерий 2	контролна	2.71	0.802
	експериментална	1.47	0.407
Критерий 3	контролна	2.33	1.133
	експериментална	3.68	0.963
Скала на Фантузо	контролна	2.44	0.511
	експериментална	2.19	0.256

Таблица №12 Резултати от сравненията между групите за контролен етап

Скала	Статистика	Значимост (sig. (2-tailed))
Критерий 1	-1.925	0.000
Критерий 2	-2.769	0.000
Критерий 3	1.214	0.000
Скала на Фантузо	-1.518	0.005

За да установим дали приложеният модел в експеримента е оказал влияние върху резултатите направихме сравнение между експерименталната група преди и след експеримента. Оказа се, че има статистически значима разлика между резултатите преди и след експеримента. Направихме проверка на хипотеза за сравнение на средните стойности при свързани извадки по всеки един критерий и скалата. Резултатите са дадени по-долу (виж таблица №13) са дадени описателните статистики за отделните критерии и скалата, както и значимостта на тестовете за сравнения.

Таблица №13 Статистики за сравненията преди и след експеримента

Скала		Средна стойност	Брой	Станд. отклонение	Статистика	Значимост
Критерий 1	Преди	2.36	45	1.067	9.508	0.000
	След	1.44	45	.693		
Критерий 2	Преди	2.71	45	.731	15.732	0.000
	След	1.33	45	.522		
Критерий 3	Преди	2.30	45	1.144	-7.005	0.000
	След	3.69	45	1.062		
Скала Фантузо	Преди	2.45	45	.571	-5.988	0.000
	След	3.67	45	1.044		

Обобщение на получените резултати

Получените резултати показват, че има разлика между двете групи контролната и експерименталната по критерии 1 *разпад* и 2 *прекъсване за констатиращия етап*. Разликата се дължи на по-високите средни стойности, отчетени при *разпад* и *прекъсване* на играта в експерименталната група. Няма разлика по критерий 3 *взаимодействие* и цялата скала.

За контролния етап има статистически значима разлика между резултатите показани в контролната и експерименталната група.

Положителен ефект след провеждането на експеримента се откроява и при отчитането на резултатите за експерименталната група в сравнение с резултатите преди неговото провеждане.

При развитието на игровата дейност и взаимодействието между децата се вижда, че след прилагането на модела за развитие на сюжетно-ролевата игра е намаляло поведението от страна на децата, водещо до *разпадане* и *прекъсване* на играта. Доста по-рядко децата изпитват затруднения при включването и поддържането на игровата дейност. От друга страна се наблюдават все по-чести прояви на поведение, което допринася за по-устойчиво *взаимодействие* между децата в рамките на игровата им дейност, като проява на творчески подход и гъвкавост спрямо развитието на сюжетите. Децата се насърчават взаимно, насочват действията си при необходимост и си помагат при разрешаването на конфликтите.

Резултати от контролното изследване по скалата за оценка на игровото взаимодействие на Г. Иванова за експерименталната група

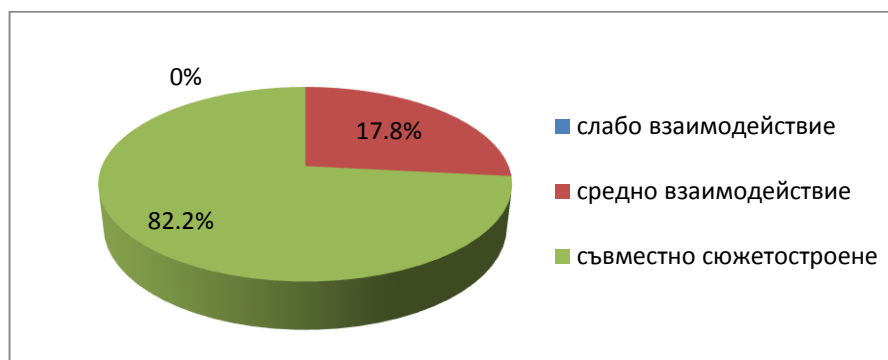
За събиране на данните за оценка на игровото взаимодействие по скалата на Г. Иванова проведохме педагогическо наблюдение на игровата дейност на децата от експерименталната група. Децата реализираха сюжетно-ролева игра (игра измислица) на тема „Пътуване до тайнствения остров”.

Анализът на резултатите от проведената диагностика и общият сбор точки, които е получило всяко от изследваните деца, показва, че нивото на взаимодействие на децата от експерименталните групи се определя, както следва:

- Няма деца, при които взаимодействието е слабо развито;
- 17.8% от групата са развили игровото взаимодействие до средно ниво;
- Взаимодействие в играта на ниво съвместно сюжетостроене се наблюдава при 82.2%

Резултатите за отделните критерии и общата оценка са представени на фиг. №21.

Фиг. №21 Развитие на игровото взаимодействие за ЕГ по скалата на Г. Иванова за контролното изследване.



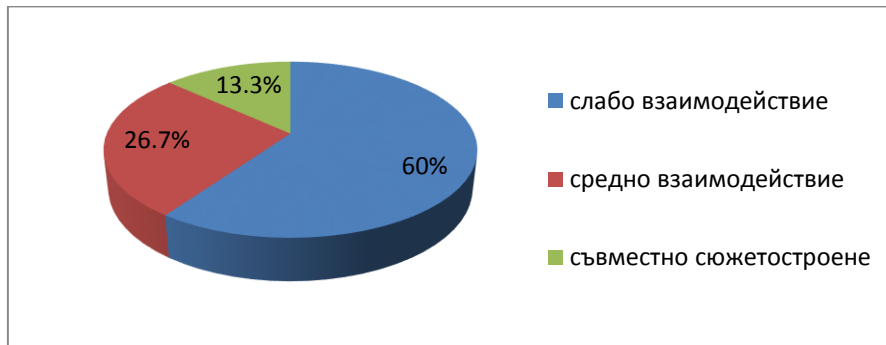
Резултати от контролното изследване по скалата за оценка на игровото взаимодействие на Г. Иванова за контролната група

Анализът на резултатите от проведената диагностика и общият сбор точки, които е получило всяко от изследваните деца, показва, че нивото на взаимодействие на децата от контролната група се определя, както следва:

- При 60% взаимодействието е слабо развито;
- 26.7% от групата са развили игровото взаимодействие до средно ниво;
- Взаимодействие ниво съвместно сюжетостроене се наблюдава при 13.3%.

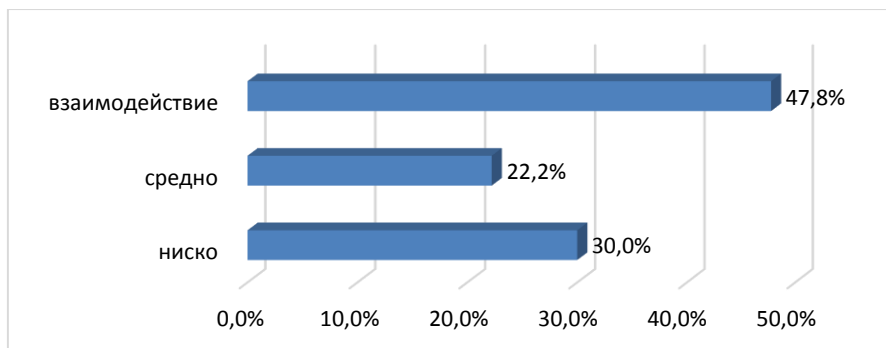
Резултатите са представени нагледно на фиг. №22.

Фиг. №22 Развитие на игровото взаимодействие за КГ по скалата на Г. Иванова за контролен етап



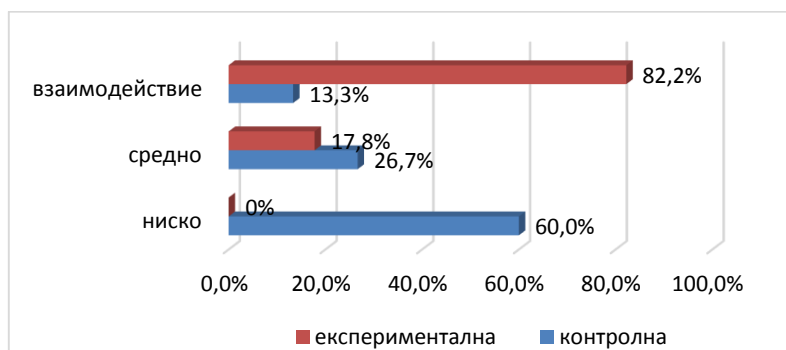
Резултатите от контролната диагностика показват, че уменията на децата за осъществяване на игрово взаимодействие в съвместна игра са се повишили. Нивата по скалата за оценка на игровото взаимодействие за всички деца, участници в изследването след провеждането на експеримента се разпределят както следва: 47,8% за високо ниво на взаимодействие, 22,2% за средно ниво, за ниско ниво - 30% (виж фиг. №23)

Фиг. №23 Резултати по скала за оценка на игровото взаимодействие за контролния етап по нива



При сравнение на резултатите на експерименталната и контролната група се вижда, че двете групи имат различно разпределение по нива по скалата (фиг. №24) След провеждане на експеримента в експерименталната група уменията за взаимодействиет на по-голямата част от децата са на ниво съвместно сюжетостроене (82,2%), докато едва 13,3% от контролната са на това ниво. В контролната група децата с умения за взаимодействие на ниско ниво са 60%, докато в експерименталната група няма деца на ниско ниво на взаимодействие. Средно ниво на развитие на взаимодействието в експерименталната група се наблюдава при 17.8%, а в контролната при 26.7% от децата.

Фиг. №24 Разпределение на резултатите по скала за оценка на игровото взаимодействие за етап 2 по нива за двете групи



Проверихме надеждността на скалата с алфа на Кронбах. Получи се надеждност 0,96, което е отлична надеждност за практически цели. Не е необходимо да се премахват айтъми от скалата. Направихме проверка за нормалност на разпределенията по метода на Шапиро-Уилк. (виж таблица №14). За всеки показател и скалата са изчислени и описателните статистики за етап 1, които са посочени в таблица №15.

Таблица №14 Тестове за нормалност на разпределенията на резултатите от показателите и скалата за контролен етап

	Shapiro-Wilk	
	Статистика	Sig. (значимост)
Показател 1	0.879	0.00 (разпределението не е нормално)
Показател 2	0.872	0.00 (разпределението не е нормално)
Показател 3	0.877	0.00 (разпределението не е нормално)
Показател 4	0.872	0.00 (разпределението не е нормално)
Бал по скала за оценка на игровото взаимодействие	0.879	0.00 (разпределението не е нормално)

Таблица №15 Описателни статистики за отделните показатели и скалата за оценка на игровото взаимодействие за контролен етап.

Скала	Минимално	Максимално	Медиана	Среден бал	Стандартно отклонение	Асиметрия	Ексцес
Показател 1	2	9	7	6.52	2.204	-0.336	-1.283
Показател 2	1	12	8	7.1	4.061	-0.237	-1.526
Показател 3	0	6	4	3.64	2.057	-0.283	-1.324
Показател 4	0	3	2	1.72	1.161	-0.316	-1.366
Бал по скала за оценка на игровото взаимодействие	5	30	20	18.99	8.77	-0.219	-1.569

Сравнения на резултатите по групи за контролния етап

Направихме проверка на хипотеза за равенство на резултатите по скалата и по отделните показатели за контролния етап. В таблица №16 и таблица №17 са дадени описателните статистики и резултатите от проверката на сравненията между двете групи контролна и експериментална за контролния етап след експеримента. Направен е и тест за хомогенност на групите. В таблица №17 в колона значимост може да се види, че тя е под 0,05 при всички показатели (значимостта посочена в таблицата се дели на 2 и тогава се сравнява с 0,05). Това означава, че има статистически значима разлика между двете групи по всички скали за етап 2, т.е. има разлика между контролната група и експерименталната за етап 2 по скалата и по показателите след експеримента. Средните стойности по показателите и скалата се различават. Средните стойности в експерименталната група са по-високи по показателите и скалата. И тази разлика е статистически значима.

Таблица №16 Описателни статистики за сравненията между групите за контролния етап

скала	група	средно	Станд. отклонение
Показател 1..	контролна	5.07	1.900
	експериментална	7.98	1.373
Показател 2...	контролна	4.09	3.103
	експериментална	10.11	2.279
Показател 3...	контролна	2.09	1.593
	експериментална	5.20	1.036
Показател 4..	контролна	12.13	6.373
	експериментална	25.84	4.338
Скала....	контролна	5.07	1.900
	експериментална	7.98	1.373

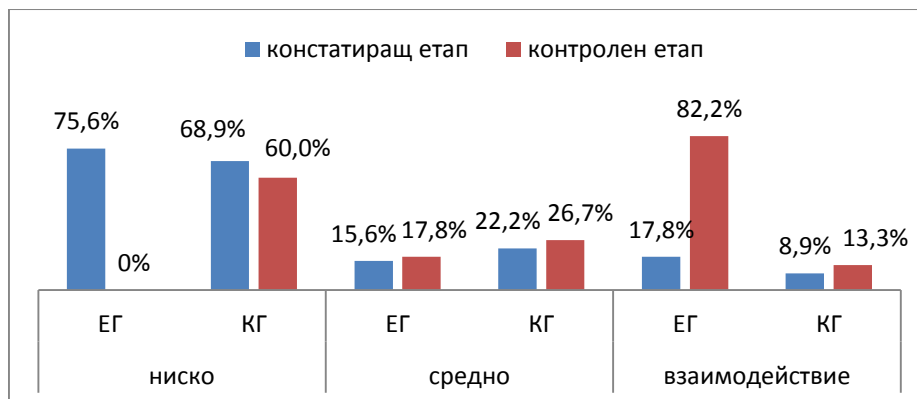
Таблица №17 Резултати от сравненията между групите за контролния етап

скала	статистика	Значимост (sig. (2-tailed))
Показател 1	-8.331	0.0
Показател 2	-10.494	0.0
Показател 3	-10.984	0.0
Показател 4	-9.775	0.0
Скала....	-11.931	0.0

Обобщение на получените резултати

От получените резултати за контролния етап се отчита статистически значима разлика между резултати показани в контролната и експерименталната група. След прилагането на модела в експерименталната група уменията за осъществяване на взаимодействие на ниво съвместно сюжетостроене са се повишили при повечето деца, за разлика от децата в контролната група, където уменията на децата за съвместно сюжетостроене са добре развити при малка част от групата (виж фиг. №25).

Фиг. №25 Сравнение на резултатите за ЕГ и КГ преди и след провеждане на експеримента



Заклучение и изводи

В динамичното и непрестанно променящо се общество, способността на децата да изграждат връзки и взаимоотношения е от изключително значение. Развитието на съществени социални умения е в основата на предучилищното образование, а правилният подход при педагогическото взаимодействие с децата е фундаментален за формирането на детската личност. Тази перспектива подчертава ролята на сюжетно-ролевата игра, която предлага богатство от възможности за децата да се свързват, да общуват, да изграждат интересубективни взаимоотношения. Социална по своята същност, сюжетно-ролевата игра предразполага децата да разгръщат творческите си способности и да пресъздават придобитите впечатления от нарастващите им знания и опит. Развитието на съвместната игрова дейност и в частност на сюжетно-ролевата игра в по-сложните и етапи на съвместно сюжетостроене предполага усвояването и прилагането на специфични социални умения.

В отклик на изложеното дотук беше създаден и изследван *модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност при 5–7-годишните деца*, насочен към усвояването на умения за *общуване, взаимодействие и интересубективност (взаиморазбиране)* между партньорите в играта и прилагането им при самостоятелното разгръщане на играта като съвместна дейност. Изследването идентифицира ключовите процеси при:

- развитието на игровото взаимодействие;
- обогатяването и развитието на игровото съдържание чрез съгласуване на идеи и съчетаване на замисли за развитие на игровия сюжет;
- използването на метакомуникация при планирането на играта и договарянето в нея;
- осъществяването на съвместен фокус и взаимно разбиране с партньорите в игровата дейност.

Резултатите от проведеното експериментално изследване ни дават основание да приемем, че моделът е подходящ и има приложимост.

Отхвърля се издигнатата нулева хипотеза (**H₀**), според която прилагането на модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност няма да доведе до нейното разгръщане като самостоятелна практика на децата.

Потвърждава се и алтернативната хипотеза (**H₁**), в която се предполага, че ако се приложи модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност, това ще доведе до нейното разгръщане като самостоятелна практика на децата.

Потвърждава се втората алтернативна хипотеза (**H₂**), където се допуска, че прилагането на модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност ще

доведе до нейното разгръщане и ще подпомогне обогатяването на играта на етапа съвместно сюжетостроене.

От направените теоретично и емпирично изследване върху развитието на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност при 5–7- годишните деца могат да бъдат обобщени следните **изводи**:

1. В нормативната рамка на националното законодателство се акцентира върху значението и ролята на играта в предучилищното образование.
2. По проблема за развитието на сюжетно-ролевата игра на етапа на съвместното сюжетостроене има сравнително достатъчно информация в теоретичен план, но се забелязва дефицит в проучванията относно практическата му реализация.
3. Развитието на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност не само представлява ресурс за обогатяване на игровата култура на децата, но и благоприятства тяхното личностно развитие в следните насоки:
 - подобрява уменията на децата за общуване и взаимодействие, необходими за самостоятелното разгръщане на играта на етапа на съвместното сюжетостроене.
 - създава условия, осигуряващи двупосочно развитие на взаиморазбирането между децата – едновременно като предпоставка за развитие на съвместната дейност и като резултат от това.
4. Ефективността от прилагането на модела се доказва с повишаването степента на усвояване на уменията за развитие на игровото взаимодействие в съвместната игра, което се случва при натрупването на игров опит.
5. Развитието на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност е важна задача за педагога, тъй като стихийното овладяване на необходимите умения не винаги довежда до разгръщането на самостоятелна съвместна игра.
6. Резултатното реализиране на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност се постига само след:
 - прилагането на целесъобразна система от педагогически похвати при организацията и подготовката за игра;
 - последователното обогатяване и усложняване на сюжетите за игра и равнищата на игровото взаимодействие.

Справка за приносните моменти на дисертационния труд:

Дисертационното изследване предлага следните приноси:

- **в научнотеоретичен план:**

1. Обоснова се теоретичното и практическото значение на проблема, свързан с формирането на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност и актуалността на този проблем за развитие на детето в съвременното предучилищно образование.
2. Допълват се някои аспекти за анализ и оценка на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност по отношение на необходимостта от постигането на интересубективност между участниците като „създаване на съвместно значение“, при което двама участници, които започват задача с различни перспективи, постигат взаимно разбиране.

- **в практикоприложен план:**

3. Създаден и апробиран е модел за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност на основата на общуването, метакомуникацията и съвместния фокус за обогатяване на взаиморазбирането и постигане на интересубективност.
4. Разработени са насоки относно организацията на подготовката за сюжетно-ролева игра като съвместна дейност съобразно последователното развитие и изменение на способите за построяване на игровото взаимодействие при реализирането на игровата дейност.
5. Апробирана е система от педагогически похвати за подобряване на уменията за общуване, развитие на игровото взаимодействие и постигане на взаиморазбиране между партньорите в игровата дейност.

Публикации по темата на дисертационния труд

1. *Бахчеванова, Т.* Детските филми и влиянието им върху съвместните сюжетно-ролеви игри при 5 – 7 - годишните деца – В: *Ценности, мотивация и креативност в образованието - сборник от студентски научен форум*, Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски”, 2015, ISBN 978-619-202-069-9.
2. *Бахчеванова, Т.* Комуникацията и метакомуникацията в съвместната сюжетно-ролева игра. - В: *Докторантски изследвания: научно списание за докторанти на Педагогическия факултет на Пловдивски Университет*, Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски”, бр. 2, 2015, с. 73-80, ISSN 2367-7309.
3. *Бахчеванова, Т.* Формиране социалните компетенции на децата и уменията им за общуване и взаимодействие в и чрез съвместната сюжетно-ролева игра. - В: *Детето в съвременния свят - сборник доклади от студентски научен форум*, Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски”, 2016, ISBN 978-619-202-167-2.
4. *Бахчеванова, Т.* Възможности за развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност при 5-7 годишните деца. - В: *Класика и иновации в педагогическата практика - сборник с научни доклади от III-ти международен педагогически форум*, Асеновград: „Виктори-ПП”, 2017, ISBN 978-619-7014-24-2.
5. *Бахчеванова, Т.* Взаиморазбирането между партньорите за преодоляване на конфликтите в игрова среда. - В: *Сборник доклади от шести студентски научен форум*, Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски”, 2017, ISBN - 978-619-202-269-3
6. *Бахчеванова, Т.* Мултимедийната игрова среда като средство за развитие на сюжетно-ролевата игра. - В: *Перспективи при създаване на иновативна образователна среда*, Пловдив, Университетско издателство „П. Хилендарски“, 2017, ISBN 978-619-202-297-6.
7. *Бахчеванова, Т.* Взаимодействието между връстниците като средство за развитие на сюжетно-ролевата игра. - В: *Педагогическото образование – традиции и съвременност - сборник доклади от седма международна научна конференция*, В. Търново, 2020, под печат